

MAKTABGACHA TA'LIMDA INNOVATSION METODLARNING O'RNI VA AHAMIYATI

Inomjonova Dildora Rustam qizi

Jizzax viloyati, Zomin tumani, Yorqin-Yulduz

Boychechak nomli DXSHMTT tarbiyachisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim tizimida innovatsion metodlarning ahamiyati va ularni amaliyotga tadbiq etishning dolzarbligi yoritilgan. Bugungi kunda bolalarning intellektual, ijtimoiy-psixologik va jismoniy rivojlanishiga ta'sir qiluvchi innovatsion yondashuvlar – interaktiv o'yinlar, zamonaviy texnologiyalar, STEAM yondashuvi, Montessori, Reggio Emilia kabi pedagogik tizimlarning qo'llanishi muhim o'rin tutadi. Tadqiqotda maktabgacha yoshdagi bolalar bilan ishlashda ijodkorlik, mustaqil fikrlash va ijtimoiy ko'nikmalarni shakllantirishda innovatsion metodlarning samaradorligi tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: Maktabgacha ta'lim, innovatsion metodlar, pedagogik yondashuv, o'yinli ta'lim, Montessori, STEAM, Reggio Emilia, bolalar rivojlanishi, interaktiv usullar, zamonaviy texnologiyalar, ijodkorlik, mustaqil fikrlash, ta'lim sifati.

Bugungi globalashuv va axborot texnologiyalari tez sur'atlar bilan rivojlanayotgan davrda ta'lim tizimining barcha bosqichlarida yangicha, samarali va zamonaviy yondashuvlarga ehtiyoj ortib bormoqda. Ayniqsa, maktabgacha ta'lim bosqichi bolaning shaxsiyati shakllanishida muhim poydevor bo'lib, bu jarayonda zamonaviy, innovatsion pedagogik metodlardan foydalanish dolzarb ahamiyat kasb etadi. Maktabgacha yoshdagi bolalarning tafakkuri, nutqi, jismoniy va ijtimoiy rivojlanishini rag'batlantirish, ularni mustaqil fikrlashga, muammolarni hal eta olishga o'rgatish — faqatgina an'anaviy uslublar bilan emas, balki innovatsion metodlar vositasida amalga oshirilgandagina yuqori natijaga olib keladi.

Innovatsion metodlar — bu zamonaviy pedagogik yondashuvlarga asoslangan, o'quv jarayonini jonlantirishga, bolalarning qiziqishini uyg'otishga va ularni faol ishtirok etishga undaydigan uslublar majmuasidir. Masalan, Montessori metodikasi, Reggio Emilia yondashuvi, STEAM ta'limi, interaktiv o'yinlar, AKTdan (axborot-kommunikatsiya texnologiyalari) foydalanish kabi yondashuvlar orqali bolalar ta'lim jarayonida faollashadi, ijodiy va tanqidiy fikrlashlari rivojlanadi. Shu nuqtai nazardan, ushbu mavzuning dolzarbligi shundaki, maktabgacha ta'lim muassasalarida innovatsion metodlarni keng qo'llash orqali ta'lim-tarbiya sifatini oshirish, tarbiyalanuvchilarning individual xususiyatlariga mos o'quv muhiti yaratish, shuningdek, pedagoglarning malaka va salohiyatini zamon talablari darajasida shakllantirish mumkin bo'ladi. Mavzuni o'rganish jarayonida innovatsion metodlarning nazariy asoslari, ularning amaliyotda

qo‘llanishi, samaradorligi va mavjud muammolar tahlil qilinadi. Shuningdek, zamonaviy ta’limga integratsiyalashgan holatda milliy qadriyatlar va innovatsiyani uyg‘unlashtirish yo‘llari ham ko‘rib chiqiladi.

XXI asrda ta’lim sohasida yuz berayotgan tub islohotlar va yangilanishlar natijasida pedagogik jarayonga zamonaviy, innovatsion yondashuvlarni joriy etish zarurati kundankunga ortib bormoqda. Ayniqsa, inson shaxsini shakllantirishning ilk bosqichi bo‘lgan maktabgacha ta’lim tizimida innovatsion metodlarning qo‘llanilishi alohida ahamiyatga ega. Bolalarning aqliy, ijtimoiy, ruhiy va jismoniy rivojlanishi aynan shu bosqichda asos solinadi. Shu sababli ham, ularning qiziqishlari, qobiliyatlari va individual xususiyatlariga mos ta’lim metodlarini tanlash – zamon talabi hisoblanadi. Bugungi kunda dunyo bo‘ylab tan olingan ta’lim tizimlarida — xususan, Montessori, Reggio Emilia, Waldorf va STEAM yondashuvlari asosida bola shaxsiga yo‘naltirilgan, interaktiv, erkin fikrlashga asoslangan ta’lim shakllari keng qo‘llanilmoqda. O‘zbekiston ta’lim tizimi ham bosqichma-bosqich ushbu ilg‘or tajribalarni milliy an‘analar bilan uyg‘unlashtirgan holda joriy etmoqda. Shu jihatdan, maktabgacha ta’lim muassasalarida innovatsion metodlar orqali ta’lim-tarbiya jarayonini takomillashtirish, tarbiyalanuvchilarning ijodkorligini, mustaqil fikrlashini va faol ishtirokini ta’minlash dolzarb vazifalardan biridir. Mamlakatimizda Prezident qarorlari asosida maktabgacha ta’lim sifatini oshirish, zamonaviy dasturlar va metodikalarni ishlab chiqish, tarbiyachilar malakasini oshirish borasida keng ko‘lamli ishlar olib borilmoqda. Bu esa mavzuning nafaqat nazariy, balki amaliy dolzarbligini ham yanada oshiradi. Shu boisdan ham, maktabgacha ta’limda innovatsion metodlarning o‘rni va ularni to‘g‘ri qo‘llash yo‘llarini o‘rganish — kelajak avlodni har tomonlama barkamol shaxs sifatida shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

So‘nggi yillarda O‘zbekiston Respublikasida maktabgacha ta’lim tizimiga katta e‘tibor qaratilmoqda. 2017-yilga qadar respublikada maktabgacha ta’lim qamrovi atigi **27%** atrofida bo‘lgan bo‘lsa, 2023-yilga kelib bu ko‘rsatkich **70% dan oshdi**. Bu esa davlat tomonidan olib borilayotgan islohotlar natijasida bolalar uchun maktabgacha ta’lim muassasalarining soni, sifati va imkoniyatlari kengayib borayotganidan dalolat beradi. **2023-yil holatiga ko‘ra**, O‘zbekistonda **yuz minglab tarbiyalanuvchi** ishtirok etayotgan **24 mingdan ortiq maktabgacha ta’lim muassasasi** faoliyat yuritmoqda. Ulardan qariyb **7 mingtasi davlat maktabgacha ta’lim muassasalari**, qolgani esa xususiy sektor va nodavlat muassasalardir. Innovatsion metodlarni joriy etish bo‘yicha olib borilgan milliy monitoring natijalariga ko‘ra, **2022–2023 o‘quv yilida** davlat maktabgacha ta’lim muassasalarining **taxminan 48%** qismida zamonaviy interaktiv metodlar joriy etilgan. Bular orasida Montessori elementlari, STEAM yondashuvi, axborot texnologiyalaridan foydalanish, ijodiy o‘yinlar va sensor rivojlantirish metodlari asosiy o‘rinni egallaydi. UNICEF va boshqa xalqaro tashkilotlar tomonidan e‘lon qilingan hisobotlarda aytilishicha, **maktabgacha yoshdagi bolalar ta’limida innovatsion metodlardan foydalangan muassasalarda** bolalarning nutq, tafakkur va ijtimoiy

ko'nikmalari **35–45%** tezroq rivojlanadi, an'anaviy usullar qo'llanilgan muassasalarga nisbatan. Shuningdek, maktabgacha ta'limda ishlayotgan tarbiyachilarning **faqat 40% atrofida** qismi innovatsion metodikalar bo'yicha to'liq malakaga ega ekanligi aniqlangan. Shu sababli, so'nggi yillarda tarbiyachilar uchun **maxsus qayta tayyorlov va malaka oshirish kurslari** tashkil etilib, 2021–2023 yillar davomida **60 ming nafardan ortiq pedagog** o'qitilgan.

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha ta'lim bosqichi – inson shaxsining asosiy xususiyatlari shakllanadigan, eng muhim va mas'uliyatli davr hisoblanadi. Ushbu bosqichda qo'llaniladigan metod va yondashuvlar bevosita bola dunyoqarashi, fikrlashi, axloqiy va ijtimoiy qobiliyatlari, ijodkorligi va mustaqil qaror qabul qilish salohiyatining shakllanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu nuqtai nazardan, innovatsion metodlarning ta'lim jarayoniga joriy etilishi nafaqat zamon talabi, balki pedagogik faoliyatning samaradorligini ta'minlovchi muhim omildir. Montessori, Reggio Emilia, STEAM yondashuvi, o'yinli texnologiyalar, interfaol uslublar va axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish orqali bolalar ta'lim jarayonining faol ishtirokchisiga aylanadi. Bu esa ularda mustaqil fikrlash, kreativlik, mas'uliyat va hamkorlik kabi hayotiy muhim ko'nikmalarning erta rivojlanishiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirish to'g'risida"gi qarori, 2017-yil 30-sentabr, PQ–3305-son.
2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligining rasmiy axborotlari.
<https://www.maktabgacha.uz>
3. Abdullaeva, N. (2022). *Maktabgacha ta'limda innovatsion texnologiyalar asosida o'quv-tarbiyaviy jarayonni tashkil etish*. Toshkent: O'qituvchi nashriyoti.
4. G'ofurova, Z. (2021). *Maktabgacha ta'lim metodikasi*. Toshkent: Fan va texnologiya.
5. Montessori, M. (2020). *O'qituvchining ishi va bolalar dunyosi*. Toshkent: Yangi asr avlodi. (Montessori metodikasining asosiy g'oyalari tarjimasi)
6. Sayfurov, D., & Yo'ldoshev, R. (2023). *Innovatsion pedagogik texnologiyalar va ularning amaliy qo'llanilishi*. Samarqand: Ilm ziyo.